

Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağışına İlişkin Bilgi ve Görüşleri

Knowledge and Views of Students of the Celal Bayar University Manisa School of Health Towards Organ Donation

Dr. Dilek ÖZMEN,^a
Dr. Aynur Ç. ÇETİNKAYA,^a
Dr. Bahar SARIZEBEK,^a
Dr. Ayşe ZEYBEK^b

^aHalk Sağlığı AD,
^bCelal Bayar Üniversitesi
Manisa Sağlık Yüksekokulu,
Halk Sağlığı Hemşireliği, Manisa

Geliş Tarihi/Received: 15.06.2007
Kabul Tarihi/Accepted: 24.10.2007

*Bu çalışma, Celal Bayar Üniversitesi
Tıp Fakültesi II. Ulusal Öğrenci
Kongresi'nde poster bildirisi olarak
sunulmuştur.*

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Aynur Ç. ÇETİNKAYA
Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık
Yüksekokulu, Halk Sağlığı Hemşireliği,
Manisa
TÜRKİYE/TURKEY
aynur.cakmakci@bayar.edu.tr

ÖZET Amaç: Bu çalışma, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin (hemşirelik, ebelik ve sağlık memurluğu) organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini saptamak amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı tipteki çalışmanın evreni tüm öğrencilerden oluşmaktadır (n= 394) ve anket formunun uygulandığı tarihte okulda öğrencilerin %75.1'i bulunmaktadır (N= 296). Verilerin toplanmasında konuya ilişkin 25 soru içeren anket formu kullanılmıştır. Veriler, yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak Ocak-Şubat 2006 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin analizi için 'SPSS for Windows 10.0' kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.8 ± 1.7 olup, %72.3'ü kızdır. Öğrencilerin %66.9'u daha önce organ bağışı konusunda eğitim almadığını, %36.1'i organlarını bağışlamayı düşündüğünü belirtmiştir. Öğrenciler organlarını bağışlama nedeni olarak insanlığa hizmet (%82.2) ve vicdanan rahat olamamayı (%41.2) göstermişlerdir. Öğrencilerin %51.7'si organ bağışlamanın dini yönden sakıncası olmadığını belirtmişlerdir. Ki-kare analizi ile istatistiksel analiz yapılmış, kız öğrencilerin ve ailesinde ya da yakın çevresinde organ bağışı yapan öğrencilerin, organlarını bağışlamayı daha çok düşündükleri saptanmıştır. **Sonuç:** Bu bulgular geleceğin sağlık profesyonellerinin organ bağışı konusunda eğitime gereksinimleri olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Organ bağışı; öğrenciler; sağlık bakım çalışanları

ABSTRACT Objective: The study was carried out to investigate the knowledge and opinions on organ donation of students in the Celal Bayar University School of Health (Department of Nursing, Midwifery and Health Official). **Material and Methods:** The sample of this descriptive study consisted of all students enrolled in the school (n= 394) and 75.1% of the students (n= 296) were present at the school on the day of filling out the questionnaire which included 25 items. Data were collected between January and February 2006 by face-to-face interview. SPSS 10.0 for Windows was used for the analysis of the data. **Results:** The mean age of the students was 20.87 ± 1.7 and 72.3% were females. Overall, 66.9% stated that they were not informed on organ donation and 36.1% were willing to donate their organs. The major reasons for organ donation were "to serve humanity" (82.2%) and "conscience satisfaction" (41.2%). In addition, 51.7% of the students indicated that religion allowed organ donation. Statistical analysis was carried out by chi-square analysis. Female students and the students with relatives and close friends who had donated their organs were more willing to donate their organs compared to other groups. **Conclusion:** The results of this study suggested that training of health care professionals on organ donation was essential.

Key Words: Organ transplantation; students; health personnel

Turkiye Klinikleri J Med Sci 2008, 28:311-318

Teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi, tıpta da üretilen sağlık hizmetinin bir önceki aşamadan daha nitelikli olmasına olanak sağlamaktadır. Bu gelişmelerden biri de organ nakilleridir. Organ nakli,

geri dönüşü olmayan yaşamsal organ yetmezliklerine karşı başarılı bir tedavi yöntemi olmasının yanı sıra, hasta bireylere ikinci bir yaşam şansı da tanımaktadır.^{1,2} Hasta bireylere organ nakli ile ikinci bir yaşam şansının tanınabilmesi, ancak bağışlanacak organlar ile mümkün olabilir. Organ nakilleri için organlar; canlı ve kadavra donörden sağlanabilir. Günümüzde kalp, karaciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir.³ Birçok Batı ülkesinde organ nakilleri ağırlıklı olarak kadavradan sağlanırken, ülkemizde bu konuda büyük sıkıntılar yaşanmakta ve organ nakilleri Batılı ülkelerin tam tersi ağırlıklı olarak canlı donörlerden yapılmaktadır.^{4,5} Fakat halen organ bağıışı yetersizliği tüm Dünya için ortak sorundur.^{6,7}

Konu ile ilgili literatürde organ bağıışı yetersizliğinin yasal, dinsel ve eğitimsel vb. birçok nedeni olduğu bildirilmektedir.⁷⁻⁹ Organ bağıışı konusundaki engeller araştırılırken, üzerinde en fazla durulan konularda birisi de dini inançlardır. İnsanı kutsal bir varlık olarak gören İslam dini açısından organ bağıışının herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 3.3.1980 tarihli 396 sayılı kararında da belirtilmiştir.⁸

Ülkemizde organ nakli konusundaki uygulamalar, 1979 yılında çıkarılan ve 1982 yılında gözden geçirilen "Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli"ne ilişkin 2238 sayılı yasaya göre yapılmaktadır. Bu yasada kişiye bağıışın maddi bir gideri olmaksızın; organ ve dokularını bağıışladığını belirten resmi ya da yazılı vasiyeti ile eğer vasiyeti yoksa yakınlarının rızası ile ölünün organ veya dokularının alınabileceği belirtilmekte, kişinin organ/doku alınmasına karşı olduğunu belirten bir beyanı varsa, organ ve dokularının alınamayacağı ifade edilmektedir.^{3,10} Yasada da belirtildiği gibi organ bağıışmanın organlarını bağıışlayan kişiye maddi olarak herhangi bir yükü bulunmamaktadır. Ayrıca organ nakline gereksinimi olan bireyin, tıbbi tedavi masraflarının oldukça fazla olduğu, bunun da bireye ve ülke ekonomisine olumsuz yönde yansıdığı unutulmamalıdır.⁹

Kadavradan ya da canlı donörden yapılacak doku ve organ bağıışını arttırabilmenin en iyi yolunun toplum eğitimi olduğu yapılan çalışmalarda gösterilmiş ve çözüm için dikkat eğitimsel müdahalelere çekilmiştir.^{11,12} Özellikle kadavradan yapılacak organ bağıışı oranını arttırma çalışmalarında konuya duyarlı ve eğitilmiş sağlık personeli anahtar roldedir.¹³ Sorunun çözülebilmesi için öncelikle sağlık personelinin konuya inanması ve güvenmesi gereklidir. Yapılan çalışmalarda sorunun çözülebilmesi için, başta sağlık çalışanları olmak üzere toplumun her bireyinin yeterli bilgi ve bilince sahip olması gerektiği belirtilmiştir.^{8,10,13}

Geleceğin sağlık profesyonellerinin organ bağıışına yönelik bilgi ve görüşlerinin bilinmesi ile onların bu alandaki etkinliğini arttırabilecek stratejiler planlanabilir.

Bu noktadan çıkılarak, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksek Okulu öğrencilerinin organ bağıışına yönelik bilgi ve görüşlerini saptamak amacıyla, bu çalışma yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tanımlayıcı tipte olan araştırmanın evrenini, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksek Okulu'nda öğrenim gören öğrenciler (N= 394) oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip, okul yönetiminden gerekli yazılı izin alındıktan sonra, anket formunun uygulandığı tarihte okulda bulunan ve bilgilendirilmiş onam ile araştırmaya katılmayı kabul eden tüm bölüm ve sınıf öğrencileri (n= 296) araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmaya katılım oranı %75.1'dir. Verilerin toplanmasında, literatür doğrultusunda, araştırmacılarca geliştirilen 25 soruluk anket formu kullanılmıştır. Veriler Ocak-Şubat 2006 tarihleri arasında, yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Araştırma verileri 'SPSS for Windows 10.0 programında değerlendirilmiş, gruplar arası farkın önemli olup olmadığını saptamak için de ki-kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin yaş ortalaması 20.8 ± 1.7 (Min: 18.0, Maks: 27.0 Ortanca:

TABLO 1: Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin bölüm ve sınıflarına göre dağılımı.

Sınıf	Bölüm							
	Hemşirelik		Ebelik		Sağlık Memurluğu		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	N	%**
1. sınıf	16	22.2	32	44.4	24	33.3	72	24.4
2. sınıf	27	39.7	21	30.9	20	29.4	68	23.1
3. sınıf	33	38.8	26	30.6	26	30.6	85	28.8
4. sınıf	33	47.1	18	24.3	20	28.6	71	23.7
Toplam	109	36.9	97	32.5	90	30.5	296	100.0

* Satır Yüzdesi,** Sütun Yüzdesi.

21.0) olup, %72.3'ü kızdır. Ebelik ve hemşirelik bölümlerinde okuyan öğrencilerin tümünün kız olması nedeniyle araştırmada çoğunluğu (%72.3) kız öğrenciler oluşturmaktadır (Tablo 2).

Öğrencilerin organ bağıışı hakkında bilgi ve görüşleri Tablo 3'te görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %66.9'u daha önce organ bağıışı konusunda eğitim almadığını belirtmiştir (Tablo 3). Organ bağıışı konusunda toplumda duyarlılığı arttırmada anahtar rol oynayabilecek geleceğin sağlık profesyonellerinin büyük bölümünün konu ile ilgili eğitim almamış olması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmeli ve bu eksikliği giderecek çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırmaya katılan öğrenciler organ bağıışı ile ilgili bilgilerini en çok (%44.0) yayın organlarından aldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3). Ankara'da üniversite öğrencileriyle yapılmış başka bir araştırmada, öğrencilerin %55.9'u organ nakli ve organ bağıışı ile ilgili bilgilerini ilk medyadan aldıklarını bildirmişlerdir.¹⁴ Gök Özer ve ark. tarafından yapılmış çalışmada da sağlık yüksekokulu öğrencilerinin %75.5'i organ bağıışı konusunda bilgiye sahip olduğunu ifade etmişler; bu bilgilerini %43.4 ile

televizyon ve gazetelerden ve %11.3 oranında derslerden aldıklarını bildirirken, Pham ve Spigner tarafından yapılan çalışmada da, katılımcıların transplantasyon (%62) ve organ bağıışı (%58) konusunda bilgilerini televizyondan aldıkları saptanmıştır.^{15,16} Yapılan çok sayıda araştırma sonuçlarında olduğu gibi çalışmamızda da; öğrencilerin büyük çoğunluğu bilgi kaynağı olarak medyayı göstermektedir. Bu konuda medya ile olumlu iletişim içinde bulunulması, organ nakli ve organ bağıışı konusunda medyanın doğru yönlendirilmesi; organ naklinin, sonuçlarının, organ alan ve bağıışlayanların etik kurallar çerçevesinde medyada yer alarak topluma doğru mesajlar verilmesi önemlidir.¹⁷ Ancak geleceğin sağlık personeli olacak grubun bilgi kaynakları arasında daha düşük oranda okulda eğitimi göstermesi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu nedenle üniversite öğreniminde; il organ koordinatörleri ile işbirliği içinde bulunularak yapılacak eğitimlerin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.1'i organlarını bağıışlamayı düşünürken, %52.4'ü "kararsız" olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 3). Gök Özer

TABLO 2: Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı.

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Yaş		
	20 yaş ve altı	45.3
20.8 ± 1.7* (Min: 18.0, Maks: 27.0, Ortanca: 21.0)	21-23 yaş	43.9
	24 ve üzeri	9.8
	Yanıtız	1.0
Cinsiyet		
	Kız	72.3
	Erkek	27.7
Toplam	296	100.0

*Aritmetik ortalama ± Standart sapma.

TABLO 3: Öğrencilerin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşlerine göre dağılımı.

Organ Bağışına İlişkin Bilgi ve Görüşler	n	%
Daha Önce Organ Bağış Konusunda Eğitim Alma Durumu		
Evet	98	33.1
Hayır	198	66.9
Organ Bağış Konusunda Bilgi Kaynakları (n=198)*		
Yayın organları	87	44.0
Okuldaki dersler	46	23.3
Organ Bağış Merkezleri	2	1.0
Diğer	37	18.7
Organ Bağışlamayı Düşünme Durumu		
Düşünüyor	107	36.1
Kararsız	155	52.4
Düşünmüyor	34	11.5
Organ Bağışlamayı Düşünme Nedenleri (n= 107)**		
İnsanlığa hizmet	88	82.2
Öldükten sonra çürüyüp gidecek organların işe yaraması	62	57.9
İnsanın bir parçasının kendi öldükten yaşamaya devam etmesi	41	38.3
Diğer	16	15.0
Organ Bağışlamayı Düşünmeme Nedenleri (n= 34)***		
Vücutun parçalanmasını ve vücut bütünlüğünün bozulmasını istememek	13	38.2
Vicdanen rahat olmamak	14	41.2
Mafya ve bağışın istismarı	6	17.6
Dini açıdan uygun bulmamak	10	29.4
Bağışlanabilecek Organları Bilme Durumu (n= 296)****		
Böbrek	251	84.8
Karaciğer	83	28.0
Kornea	60	20.3
Kemik iliği	82	27.7
Kalp	49	16.6
Hepsi	21	7.1
Bağış Yapılacak Organların Bulunma Şekli		
Kadavra	208	70.3
Canlı donör	78	26.3
Kadavra + Canlı donör	10	3.4
Organ Bağışlamak İstediginde Yapılması Gerekenleri Bilme Durumu		
Biliyor	125	42.2
Bilmiyor	165	55.7
Yanıtız	6	2.1
Organ Bağışının Maddi Boyutu		
Pahalı	57	19.3
Herhangi bir masrafı yok	68	23.0
Bilmiyorum	167	56.4
Yanıtız	4	1.4
Kendisi Öldükten Sonra Yakınlarının Organlarını Bağışlamasına Tepkisi		
Kesinlikle olmaz	26	8.8
Kararsız	126	42.6
Olabilir	139	47.0
Yanıtız	5	1.7
Ailesinde veya Çevresinde Organ Bağış Yapanın Bulunma Durumu		
Var	37	12.5
Yok	254	85.9
Yanıtız	5	1.7
Dini Yönden Organ Bağışının Uygun Olma Durumu		
Uygun	153	51.7
Uygun değil	10	3.4
Bilmiyor	130	43.9
Toplam	296	100.0

* Her birey birden fazla ifade kullanmıştır. Yüzdeler organ bağış konusunda eğitim aldığı belirten öğrencilerin sayısı (n=198) üzerinden hesaplanmıştır.

** Her birey birden fazla ifade kullanmıştır. Yüzdeler organ bağışlamayı düşünen öğrencilerin sayısı (n= 107) üzerinden hesaplanmıştır.

*** Her birey birden fazla ifade kullanmıştır. Yüzdeler organ bağışlamayı düşünmeyen öğrencilerin sayısı (n= 34) üzerinden hesaplanmıştır.

**** Her birey birden fazla ifade kullanmıştır. Yüzdeler araştırmaya katılan öğrencilerin sayısı (n= 296) üzerinden hesaplanmıştır.

ve ark. tarafından yapılmış çalışmada, sağlık yüksekokulu öğrencilerinin %64.2'si organ bağışında bulunmayı istediğini bildirmektedirler.¹⁵ Yaşar ve ark. tarafından yapılmış çalışmada, öğrencilerin %34.9'unun organlarını bağışlamayı düşündükleri belirlenmiştir.¹⁸ Yurt dışında 502 üniversite öğrencisi ile yapılmış çalışma bulgularında, öğrencilerin tümünün organ bağışı konusunda olumlu tutum tanımladıkları, ancak %11'inin resmi bağış kartının olduğu belirtilmiştir.¹⁹ Tüm çalışmaların bulguları ışığında, derslerde verilecek eğitimlerle büyük oranda olan kararsız (n= 155) grubun organ bağışlamaya yönelik, olumlu tutum ve davranışa dönüşürülebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada organlarını bağışlamayı düşündüğünü belirten öğrencilerin (n=107), %82.2'si bunu "insanlığa hizmet" ve %57.9'u "çürüyüp gidecek organların işe yaraması" için düşündüğünü ifade etmişlerdir. Organlarını bağışlamayı düşünmediğini belirten öğrencilerin ise (n=34), %41.2'sinin "vicdanen rahat olamadığını" ve %38.2'sinin "vücut bütünlüğünün bozulması" için istemedikleri belirlenmiştir (Tablo 3). Gök Özer ve ark. tarafından yapılmış çalışmada, öğrencilerin organlarını bağışlama nedeni olarak "hayat kurtarmak" (%43.4) olarak bildirmişlerdir. Aynı çalışmada organ nakli konusunda olumsuz düşünce bildiren öğrenciler, "vücudun parçalanması ve vücut bütünlüğünün bozulması, korkma, kendini hazır hissetmeme" (%16.1) düşünceleri nedeniyle organlarını bağışlamayı düşünmediklerini bildirmişlerdir.¹⁵ Çalışma bulguları ile paralel olan bu bulgularda da; öğrencilerin organ bağışı konusunda en fazla; vücudun parçalanmasını ve vücut bütünlüğünün bozulmasını, vicdanen rahat olmamayı ifade etmeleri dikkat çekicidir. Öğrencilerin böyle düşünmeleri şu anki beden algısı ve beden bütünlüğünü koruma endişesi ile ilgili olabilir. Ancak, konunun nedenlerinin araştırılması ve belirlenen nedenlere göre eğitimler planlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin hastane uygulamaları sırasında, organ nakli ve transplantasyon ekipleriyle işbirliği içinde olmalarının sağlanmasıyla, bu konudaki görüşlerinin değişebileceği de düşünülmektedir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi bağışlanabilecek organlar içinde en fazla bilinen organ olarak çalış-

maya katılanların %84.8'i böbreği belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla; karaciğer (%28.0), kemik iliği (%27.7), kornea (%20.3) ve kalp (%16.6) izlemektedir. Çan ve ark. (1997) tarafından Trabzon ilinde yapılan çalışmada; katılımcılar böbrek (%88.8) nakli başta olmak üzere kornea (%66.1), ve karaciğer (%51) nakillerini bildiklerini belirtmişlerdir.²⁰ Yurt dışında 779 tıp öğrencisiyle yapılmış bir çalışmada, transplante edilebilen organ ve dokuların bilinme durumları; %99.1 böbrekler, %98.3 kornea, %96.1 kalp ve %88.2 karaciğer olarak bildirilmiştir.²¹ Naçar ve ark. tarafından yapılmış çalışmada tıp fakültesi son sınıf öğrencileri transplantasyon için kullanılan organları sırasıyla %99.0'u böbrek, %95.1'i karaciğer ve %91.3'ü kalp olarak belirtmişlerdir.¹⁰ Bu çalışma ve diğer çalışmaların bulguları benzerdir. Burada ilk ve en eski nakil yapılan organın böbrek olmasının, böbreğin belirtilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler bağış yapılacak organların en çok %70.3 ile kadavradan bulunabileceğini söylemişlerdir (Tablo 3). Kadavradan nakillerin oldukça düşük olduğu ülkemizde böyle bir sonucun elde edilmiş olması, ilginç olması yanı sıra sevindiricidir. Burada önemli olan, öğrenciler arasında yüksek oranda bilinen kadavra nakillerinin organ bağışının yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim kampanyalarına dönüştürülmesi gerekliliğidir.

Araştırmada öğrencilerin %55.7'si organ bağışlamak istediğinde yapılması gerekenleri bilmediğini ifade etmişlerdir ve yine bu bulguyla benzer %56.4'ü organ bağışının maliyeti konusunda bilgilerinin olmadığını dile getirmişlerdir (Tablo 2). Naçar ve ark. tarafından yapılmış çalışmada tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin %86.0'sının organ bağışlamak isterlerse ne yapacaklarını bilmedikleri saptanmıştır.¹⁰ İki çalışmanın sonuçları konu ile ilgili eğitime gereksinimi bir kez daha göstermektedir.

Ülkemizde organ bağışı ile ilgili ilk yasanın 1979 yılında çıkarılması, 1982 yılında gözden geçirilmesi ve yeni şeklinin yürürlüğe girmesi ile organ bağışı konusuna hukuki yönden bir zemin hazırlanmıştır. Bu yasada kişinin, organ ve dokularını bağışladığını gösterir resmi yada yazılı bir vasiyeti

yoksa, yakınlarının rızası ile ölünün organ ve dokularının alınabileceği belirtilmektedir.^{10,22} Araştırma kapsamında, kendisi öldükten sonra yakınlarının organlarını bağışlamasına tepkisi sorulanan öğrencilerin, %47.0'si "olabilir" şeklinde yanıt vermişlerdir (Tablo 3). Çalışmanın daha önceki bulgularında da, organlarını bağışlamayı düşünen öğrenci oranı daha düşükken, öldükten sonra organlarının bağışlanmasına olumlu bakan öğrenci oranının yüksek olması, kişinin yaşarken ölümünü düşünmek istememesi ve bu konuda kendisi ile ilgili karar vermektan kaçınması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %12.5'i ailesinde veya çevresinde organ bağış yapanların olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 3). Yaşar ve ark. (2008) tarafından yapılmış araştırmada da, ailesinde organ bağış yapan öğrencilerin oranı %3.8 olarak bildirilmiştir.¹⁸

Araştırmaya katılan öğrencilere dini yönden organ bağışının uygun olma durumu sorulduğunda öğrencilerin %51.7'si uygun olduğunu dile getirmiştir (Tablo 3). Naçar ve ark. tarafından yapılmış çalışmada tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin %67.5'inin dini yönden organ bağışında bulunmanın uygun olduğunu belirttikleri saptanmıştır.¹⁰ Gök Özer ve ark. tarafından yapılmış araştırmada da, öğrencilerin çoğunluğunun (%71.7) organ bağışını dini inançlara uygun bulduğu belirtilmiştir.¹⁵ Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından da, organ naklinin dinen bir sakıncası olmadığı bildirilmiştir.²² Her üç çalışmada da oranların yüksek olması sevindiricidir. Din işlerinden sorumlu kurumların, yapacağı açıklamalarla bu oranların daha da yükseleceği düşünülmektedir. Yine Özdağ'ın, farklı ülkelerde toplumun organ bağışına bakışını incelediği çalışmasında; gelişmiş Batı toplumları ile gelişmekte olan ülkeler ve doğu toplumlarında konuya ilişkin görüş ve kabulde dinsel farklılıklar olsa da, bireylerin yaş, cinsiyet ve eğitimlerinin organ bağışında daha belirleyici olduğu bildirilmiştir.³

Yapılan tek değişkenli analizlerde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, organlarını bağışlamayı daha çok düşündükleri saptanmıştır ($p < 0.05$)

(Tablo 4). Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümler ile organlarını bağışlamayı düşünme durumları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Yapılan ikili bölüm karşılaştırmalarında, farkın hemşirelik-sağlık memurluğu ile ebelik-sağlık memurluğu öğrencileri arasında olduğu ($p < 0.05$) belirlenmiştir. Bu sonuca, cinsiyetin etki ettiği düşünülmektedir. Diğer yandan yurt dışında yapılmış tıp fakültesi öğrencileri ile hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına bakışlarının değerlendirildiği çalışmada, öğrenci hemşirelerin %74'ünün bağış kartı varken, tıp öğrencilerinin %43'ünün bağış kartı olduğu belirlenmiş ve aradaki fark anlamlı olarak bildirilmiştir ($p = 0.005$).²³ Bogh ve Madsen tarafından yapılmış çalışma sonucunda, yoğun bakım ünitelerinde çalışan personellerin genel olarak organ bağış konusunda olumlu tutumları olduğu, ancak doktorların, hemşirelerden daha olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır.²⁴ Bu bulgular çerçevesinde, hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri sırasında, organ bağış konusuna duyarlı olmalarına karşın, çalışma koşulları ile birlikte görüşlerinde değişiklikler olabileceği düşünülürken, ayrıca sonuçların çalışmaların yapıldığı toplumların kültürel özelliklerinin farklılıklarından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Ailesinde veya çevresinde organ bağış yapan öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme oranları diğerlerine göre daha yüksektir ($p < 0.05$) (Tablo 4). Bu durum, öğrencilerin içinde buldukları yakın çevrenin kültürel özelliklerinden etkilenmeleri ile açıklanabilir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin diğer tanıtıcı özellikleri ile organlarını bağışlamayı düşünme durumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

SONUÇ

Öğrencilerin organ bağış hakkında görüşleri incelendiğinde; %66.9'u daha önce organ bağış konusunda eğitim almadığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.1'i organlarını bağışlamayı düşünürken, %52.4'ü "kararsız" olduklarını belirtmişlerdir. Organlarını bağışlamayı düşündüğünü belirten öğrencilerin %82.2'si bunu

TABLO 4: Öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme durumlarının tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı.*

Tanıtıcı Özellikler	Organlarını Bağışlamayı Düşünme Durumu						Toplam	p**
	Düşünüyor		Düşünmüyor					
	n	%	n	%	N	%		
Cinsiyet								
	Kız	85	88.5	11	11.5	96	100.0	0.00
	Erkek	22	48.9	23	51.5	45	100.0	
Bölüm								
	Hemşirelik	49	90.7	5	9.3	54	100.0	0.00
	Ebelik	33	86.8	5	13.2	38	100.0	
	Sağlık Memurluğu	25	51.0	24	49.0	49	100.0	
Ailesinde veya Çevresinde Organ Bağışı Yapanın Bulunma Durumu***								
	Var	23	92.0	2	8.0	25	100.0	0.04
	Yok	84	73.7	30	26.3	114	100.0	
Toplam		107	75.9	34	24.1	141	100.0	

* Kararsızlar tablo dışında bırakılmıştır

** Ki-kare testi, p değeri,

*** Bu soruya 2 kişi yanıt vermemiştir (n= 139).

“insanlığa hizmet” ve %57.9’u “çürüyüp gidecek organların işe yaraması” için düşündüğünü ifade etmişlerdir. Organlarını bağışlamayı düşünmediğini belirten öğrencilerin ise, %41.2’si “vicdanen rahat olamadığını” ve %38.2’si “vücut bütünlüğünün bozulması” sebebiyle istemedikleri belirlenmiştir.

Yapılan tek değişkenli analizlerde kız öğrencilerin ve ailesinde veya çevresinde organ bağışı yapan öğrencilerin, organlarını bağışlamayı daha çok düşündükleri saptanmıştır (p< 0.05).

Araştırma sonucunda öğrencilerin organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanırken, araştırma bulguları doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

Ülkemizde var olan organ talebi ve organ temini arasındaki dengesizliği ortadan kaldırmada yapılacak eğitimlerin etkili olacağı düşünülmektedir. Yapılacak bu eğitimlerde doğru bilgiye ve or-

gan bağışı konusunda olumlu görüşe sahip sağlık personeline önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle geleceğin sağlık personeli olacak olan hemşirelik, ebelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin organ bağışı ve organlarını bağışlamalarını olumsuz yönde etkileyen faktörler konularında eğitilmelerine okul yıllarında önem verilmelidir. Sağlık bakım çalışanları olarak görev aldıklarında toplumu bilinçlendirmede etkin olabilmeleri, öğrencilik döneminde aldıkları eğitimle mümkün olabilmektedir. Öğrencilere verilecek eğitimler sırasında kültürel özellikleri göz önünde bulundurulurken; gerekli dini açıklamalar üzerinde durulmasında da yarar olacaktır. Bu eğitimler sırasında Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Merkezleri ile mutlaka işbirliği içerisinde olunmalı ve eğitimlerin etkinliğinin eğitimlerin sürekli ve kesintisiz olması ile sağlanabileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Donutlu AÇ. Organ bağıışı ve naklinde etik, dinsel ve yasal yaklaşımlar. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık* 2004;15:69-76.
2. Gül A, Gençtürk N, Yürüen B. Sürücü kursuna başvuran adayların organ bağıışı konusundaki düşünceleri. *Nefroloji Hemşireliği Dergisi* 2004;1:51-5.
3. Özdağ N. Organ nakli ve bağıışına toplumun bakışı. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2001;5: 46-55.
4. Keçeciöğlü N, Tuncer M, Yüetin L, Akaydin M, Yakupoğlü G. Attitudes of religious people in Turkey regarding organ donation and transplantation. *Transplant Proc* 2000;32:629-30.
5. Akgün HS, Bilgin N, Tokalak I, Kut A, Haberal M. Organ donation: a cross-sectional survey of the knowledge and personal views of Turkish health care professionals. *Transplant Proc* 2003;35:1273-5.
6. Dalgıç A. Organ transplantasyonları. *STED* 1999; 8:10-2.
7. Keçeciöğlü N, Tuncer M, Sarıkaya M, Süleymanlar G, Ersoy F, Akaydin M, et al. Detection of targets for organ donation in Turkey. *Transplant Proc* 1999;31:3373-4.
8. Yüetin L, Keçeciöğlü N, Ersoy FF. Türkiye'de organ bağıışı ve nakline bir bakış. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık* 2003;14:115-8.
9. Göz F, Şalk Güreli Ş. Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağıışı ile ilgili düşünceleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2007; 2:77-88.
10. Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi* 2001;10:123-8.
11. Soragna G, Carrano R, Putaggio S, Bergamo D, Burdese M, Mezza E, et al. Opinions on renal transplantation and organ donation in high school students in two large northern (Torino) and southern (Napoli) Italian cities. *Transplant Proc* 2004;36:428-30.
12. Burra P, De Bona M, Canova D, D'Aliso MC, Germani G, Rumiati R, et al. Changing attitude to organ donation and transplantation in university students during the years of medical school in Italy. *Transplant Proc* 2005;37:547-50.
13. Tokalak İ, Erdal R. Birinci basamakta organ bağıışına yaklaşım: aile hekiminin rolü. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık* 2004;15:109-15.
14. Akgün S, Tokalak I, Erdal R. Attitudes and behavior related to organ donation and transplantation: a survey of university students. *Transplant Proc* 2002;34:2009-11.
15. Gök Özer F, Yavuz Karamanoğlü A, Beydağ KD, Fidancıöğlü H, Akıncı E, Şanlı İ, et al. Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağıışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2008;7:39-46.
16. Pham H, Spigner C. Knowledge and opinions about organ donation and transplantation among Vietnamese Americans in Seattle, Washington: a pilot study. *Clin Transplant* 2004;18:707-15.
17. Keçeciöğlü NB. Organ bağıışı sayısını arttırmak için uzun vadeli yatırım: Toplum eğitimi. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık* 2003;14:163-6.
18. Yaşar M, Oğur R, Uçar M, Göçgeldi E, Yaren H, Tekbaş ÖF et al. Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi* 2008;18:33-7.
19. Feeley TH, Servoss TJ. Examining college students' intentions to become organ donors. *J Health Commun* 2005;10:237-49.
20. Çan G, Torun P, Gürpınar SS. Trabzon il merkezinde halkın organ nakli ve bağıışı konusundaki bilgi ve davranışları. *Toplum Hekimliği Bülteni* 1997;18: 5-6.
21. Dutra MM, Bonfim TA, Pereira IS, Figueiredo IC, Dutra AM, Lopes AA. Knowledge about transplantation and attitudes toward organ donation: a survey among medical students in northeast Brazil. *Transplant Proc* 2004;36:818-20.
22. Tokalak İ, Emiroğlü R, Başaran Ö, Kut A, Karakayalı H, Bilgin N, et al. Organ bağıışı ve transplantasyonun etik, dinsel ve yasal yönü. *Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık* 2002;13:1-7.
23. Cantwell M, Clifford C. English nursing and medical students' attitudes towards organ donation. *J Adv Nurs* 2000;32:961-8.
24. Bøgh L, Madsen M. Attitudes, knowledge, and proficiency in relation to organ donation: a questionnaire-based analysis in donor hospitals in northern Denmark. *Transplant Proc* 2005;37:3256-7.